

Порівняльний аналіз політичного розвитку Білорусі та України після краху радянського ладу

Олена Скляр

студентка,

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна,

e-mail: elenasklyar2003@gmail.com

Білорусь та Україна є державами, які представники політичної компаративістики відносять до однієї моделі суспільного розвитку. Актуальність даної роботи полягає у характеристиці політичних трансформацій кожної з країн після здобуття ними незалежності і визначенні основних факторів, що посприяли таким змінам – демократизації у випадку України та «відкату назад» у випадку Білорусі. Варто відзначити, що з точки зору історичного контексту українці і білоруси мають спільне і схоже минуле. Предки обох народів склали етнічне ядро Київської Русі, найбільшої та наймогутнішої європейської держави тих часів, визначну роль народи відігравали і у складі Великого Князівства Литовського, а пізніше Речі Посполитої [1]. Протягом тривалого часу держави були частиною російської імперії, а після зробили спробу побудови незалежних держав та інтеграції до європейської спільноти – було проголошено Українську Народну Республіку та Білоруську Народну Республіку. На жаль, ці спроби виявилися невдалими і обидві держави де-юре стали учасницями Радянського Союзу, а де-факто окупованими комуністичною владою. Після краху радянщини обидві держави задекларували власні демократичні прагнення, але і надалі продовжували загравати з вогнем – сусідом-агресором. Незважаючи на історичну близькість обох держав, 2022 рік виявив Білорусь як потенційного ворога української держави. Авторитарний режим нелегітимного президента Олександра Лукашенко, який посприяв розширенню впливу росії та культурній, економічній експансії – фактичному поглинанню росією Білорусі, став основною передумовою того, що Білорусь стала майданчиком для збройного наступу військ окупанта на Україну, платформою для запуску ворожих дронів та ракет. Незважаючи на це, переважна частина білоруського народу продемонструвала солідарність українському народові, що знайшло своє відображення у публічній підтримці та партизанському русі.

Переходячи до безпосередньої характеристики етапів демократичного транзиту в обох країнах, розпочнемо з України. В Україні станом на 1991 рік існувала низка громадських рухів та об'єднань, які склали основу для майбутньої багатопартійної системи. До процесу активної державотворчості були долучені широкі маси. Рушієм демократичних перетворень став Народний Рух України за перебудову. Саме таким чином була втілена ідея представницької демократії в Україні. Поступово в країні ставала більш вільною від контролю влади економіка, було проведено чесні президентські та парламентські вибори, модернізовано законодавство, після тривалих політичних дебатів ухвалено Конституцію. Покроково формувався також і інститут громадянського суспільства. Значним

чином, це відбулося як результат подій Помаранчевої революції та Революції Гідності. Ці події безпосередньо встановили та продемонстрували бажану модель стосунків у суспільстві, реалізувавши жагу суспільства до доброчесності, доброзичливості та чистоти, тобто умов співіснування достойних, гідних людей [2, с. 42]. Можемо говорити про формування якісно нового громадянського суспільства – суспільства, яке орієнтувалося на цінності, а не на інтереси. Українці продовжують стояти на захисті демократичних цінностей і нині, виборюючи право на власне існування як таке.

В Білорусі початок демократичних перетворень ознаменувався приходом до влади Станіслава Шушкевича, який проводив доволі помірковану політику у відносинах з росією, шукав компроміс між комуністами та опозиційними прогресивними демократичними силами Білорусі. Центризм Шушкевича призвів до фактичного реваншу проросійських сил - за підтримки О.Лукашенко, який переслідував власні інтереси, до влади прийшов політик проросійського спрямування В'ячеслав Кебич. Він поширював антидемократичні та антидержавницькі ідеї, стверджуючи, що «руській мір» не становить небезпеки адже він вже давно вкорінений в розум та спосіб мислення білорусів [3]. Водночас великий вплив на політичну систему мали також новоутворені політичні партії. Найвпливовішими з них були Ліберально-демократична партія, яка була утворена на базі колишнього білоруського осередку Ліберально-демократичної партії Радянського Союзу Володимира Жириновського, що сповідувала ідеї панславізму і зближення з росією; а також Білоруський народний фронт «Відродження», який відстоював фактичну незалежність держави і зазнав утисків з боку влади. Після утворення посади президента, цей пост обійняв О.Лукашенко. Аналіз конституційних повноважень вищих органів державної влади Білорусі дає підстави аргументовано стверджувати, що центральним елементом політичної системи країни є саме інститут президентства [4, с. 94]. Ключовими характеристиками авторитаризму в Білорусі є: концентрація влади в руках однієї особи, фіктивність виборів, номінальність повноважень парламенту та уряду, що де-факто не мають ніякого впливу на прийняття рішень в державі, провладність більшості політичних партій. Серед представників опозиції можна виділити Об'єднану громадянську партію, яка попри свою прихильність серед населення на минулих парламентських виборах 2019 року здобула лише одне місце в парламенті, що підтверджує масові фальсифікації результатів виборів. Характеризуючи інститут громадянського суспільства, на нашу думку, він все ж існує, але в прихованій, проте не менш важливій формі, про це свідчать: поодинокі протести проти влади, поява опозиційних інтернет-ЗМІ, народна підтримка міжнародної дипломатичної діяльності «президентки у вигнанні» Світлани Тихановської, регулярні акції громадянської непокори.

Проаналізувавши пострадянський шлях розвитку України та Білорусі можна зробити висновок, що попри старт демократичних трансформацій в кожній країні, закріпити демократію як форму держави змогла тільки Україна. Політичний режим Білорусі є авторитарним [5, с.5]. Ключову роль в утвердженні

авторитаризму зіграло два фактори:

1. внутрішній чинник – нерішучість політичних еліт, відсутність законодавчих змін та затягування проведення реформ, низьке усвідомлення громадянами необхідності демократизації, нерозвиненість інституту громадянського суспільства;

2. зовнішній чинник – необмежений вплив російської пропаганди на суспільну свідомість, а також нехтування вищим політичним керівництвом Білорусі усвідомлення того, що росія є ворогом, проведення політики посилення політичних, економічних та культурних зв'язків з агресором.

Ключові слова: Україна; Білорусь; політична трансформація; демократія; авторитаризм.

Список використаних джерел

1. Клімкін П. А. Україна і Білорусь. Логіка історії. Онлайнове суспільно-історичне, науково-популярне видання "Історична Правда". URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/5ab7e0aadb04a/>.
2. Рубцов В. Всеукраїнський майдан як віха у становленні українського суспільства. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". 2008. № 3. С. 37–43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoar_2008_3_5.
3. Кебич В. Ф. Любим ли мы Россию?. Мінськ : Торг.-фінанс. союз "БТФС", 2015. 464 с.
4. Шипунов Г. Авторитарний режим у Білорусі: історія становлення. Науково-теоретичний альманах Грані. 2014. Т. 17, № 9. С. 92–99.
5. The Economist Intelligence Unit. Frontline democracy and the battle for Ukraine. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/>.